ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 11.10.2021
COM(2021) 1000 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης με βάση τις εκθέσεις των κρατών μελών για την περίοδο 2016-2019

{SWD(2021) 1001 final}

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης με βάση τις εκθέσεις των κρατών μελών για την περίοδο 2016-2019

1. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Θρεπτικές ουσίες όπως το άζωτο (N) και ο φώσφορος (P) αποτελούν ουσιώδη στοιχεία για τα φυτά. Χρησιμοποιούνται συχνά ως λιπάσματα στη γεωργία για την εξασφάλιση υψηλότερων αποδόσεων και ποιοτικών προϊόντων. Ωστόσο, η αυξανόμενη ζήτηση για παραγωγή τροφίμων έχει ως αποτέλεσμα αυξημένη παραγωγή και χρήση λιπασμάτων οι οποίες συνδέονται με σημαντικές ανεπάρκειες, και οδηγούν σε ρύπανση των υδάτων, του αέρα και του εδάφους επηρεάζοντας την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, τα πλεονάσματα N και P στο περιβάλλον υπερβαίνουν ήδη τα ασφαλή πλανητικά όρια, γεγονός που συνιστά σοβαρή απειλή τόσο για τη φύση όσο και για το κλίμα[1]. Η Ευρώπη συμβάλλει σημαντικά σε αυτήν τη μορφή ρύπανσης και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) εκτιμά ότι στην Ευρώπη σημειώνεται υπέρβαση του ορίου για τις απώλειες N κατά συντελεστή 3,3 και του ορίου για τις απώλειες P κατά συντελεστή 2[2].

Η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα[3] και η στρατηγική «από το αγρόκτημα στο πιάτο»[4] θέτουν ως κοινό στόχο τη μείωση των απωλειών θρεπτικών ουσιών στο περιβάλλον κατά τουλάχιστον 50 % έως το 2030, με παράλληλη διατήρηση της γονιμότητας του εδάφους. Η οδηγία 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου[5] για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης (στο εξής: οδηγία για τη νιτρορύπανση) αποτελεί βασική νομοθετική πράξη για την επίτευξη αυτού, καθώς και άλλων στόχων της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ[6].

Η οδηγία για τη νιτρορύπανση αποτελεί επίσης κύριο μέτρο βάσει της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα (ΟΠΥ)[7], η οποία απαιτεί να εξασφαλιστεί «καλή κατάσταση» όλων των ευρωπαϊκών επιφανειακών υδάτων —λιμνών, ποταμών, μεταβατικών και παράκτιων, καθώς και υπόγειων υδάτων— το αργότερο έως το 2027. Σε συνδυασμό με την οδηγία για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων[8], η οδηγία για τη νιτρορύπανση διαδραματίζει καίριο ρόλο στη βελτίωση της κατάστασης των

1 Steffen, W., et al., 2015, «Planetary boundaries: guiding human development on a changing planet», Science, 347(6223), σ. 1259855.

2 Κοινή έκθεση ΕΟΠ/FOEN (2020) Is Europe living within the limits of our planet? An assessment of Europe's environmental footprints in relation to planetary boundaries.

3 Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 — Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας» [COM(2020) 380 final].

4 Ανακοίνωση με τίτλο «Από το αγρόκτημα στο πιάτο — Μια στρατηγική για ένα δίκαιο, υγιές και φιλικό προς το περιβάλλον σύστημα τροφίμων» [COM(2020) 381 final].

5 Οδηγία 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης.

6 Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία» [COM(2019) 640 final].

7 Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων.

8 Οδηγία του Συμβουλίου για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων (91/271/ΕΟΚ).

υδατικών συστημάτων της ΕΕ, καθώς η ρύπανση από θρεπτικές ουσίες είναι μία από τις κύριες αιτίες που δεν επιτρέπουν την επίτευξη καλής κατάστασης[9][10]. Επιπλέον, η οδηγία για τη νιτρορύπανση αποτελεί ουσιαστικό μέσο για την πρόληψη της ρύπανσης των παράκτιων και των θαλάσσιων υδάτων από θρεπτικές ουσίες βάσει της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική (ΟΠΘΣ)[11][12].

Σύμφωνα με την οδηγία για τη νιτρορύπανση τα κράτη μέλη οφείλουν:

– να προσδιορίσουν τα ύδατα που υφίστανται νιτρορύπανση και τα ύδατα που ενδέχεται να την υποστούν, καθώς και να χαρακτηρίσουν ως ζώνες ευπρόσβλητες από τη νιτρορύπανση (ZEN) τις περιοχές των οποίων τα ύδατα απορρέουν στα ύδατα αυτά, στις περιπτώσεις στις οποίες η ρύπανση αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη γεωργία·

– να καταρτίσουν προγράμματα δράσης με μέτρα για τη μείωση και την πρόληψη της νιτρορύπανσης, να εφαρμόσουν τα προγράμματα αυτά στις ZEN ή στο σύνολο του εδάφους τους και να ενισχύσουν τα μέτρα αυτά μόλις διαπιστωθεί ότι δεν επαρκούν για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας.

Απαιτεί επίσης από την Επιτροπή να ενημερώνει ανά τετραετία το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο της εφαρμογής της οδηγίας με βάση τις εκθέσεις των κρατών μελών.

Η παρούσα έκθεση συνοδεύεται από έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής [SWD (2021) 1001], το οποίο περιλαμβάνει χάρτες και πίνακες σχετικά με τους δείκτες των ασκούμενων πιέσεων από θρεπτικές ουσίες γεωργικής προέλευσης, την ποιότητα των υδάτων και τις χαρακτηρισμένες ZEN.

2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΙΕΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Γεωργική έκταση και ζωικό κεφάλαιο[13]

Η γεωργική έκταση της ΕΕ καλύπτει περίπου το 47 % της συνολικής έκτασης της ΕΕ-27 και του Ηνωμένου Βασιλείου. Η γεωργική παραγωγή σημείωσε αύξηση κατά 14,5 % την περίοδο μεταξύ 2010 και 2019.

Εκτιμάται ότι η κτηνοτροφική παραγωγή ευθύνεται για το 81 % της γεωργικής εισροής αζώτου στα υδατικά συστήματα και για το 87 % των εκπομπών αμμωνίας από τη γεωργία στην ατμόσφαιρα[14].

Οι υψηλότερες πυκνότητες ζωικού κεφαλαίου, εκφρασμένες σε μονάδες ζωικού κεφαλαίου ανά εκτάριο, εντοπίστηκαν στις Κάτω Χώρες (3,8) με αυξητική τάση από το 2013, στη Μάλτα (2,9) με πτωτική τάση από το 2010 και στο Βέλγιο (2,8) όπου η πυκνότητα παραμένει σταθερή από το 2005.

Ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών[15]

9 European waters -- Assessment of status and pressures 2018 — European Environment Agency.

10 SWD(2019) 30 final - A European Overview of the second River Basin Management Plans.

11 Οδηγία 2008/56/ΕΚ περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον.

12 Έκθεση του ΕΟΠ αριθ. 17/2019, Marine messages II.

13 Πίνακες 1 έως 9 και χάρτες 1 έως 5 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

14 Westhoek H., Lesschen J.P., Leip A., Rood T., Wagner S., De Marco A., Murphy-Bokern D., Pallière C., Howard C.M., Oenema O. & Sutton M.A. (2015) Nitrogen on the Table: The influence of food choices on nitrogen emissions and the European environment. (European Nitrogen Assessment Special Report on Nitrogen and Food.) Centre for Ecology & Hydrology, Εδιμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο.

Το ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ των εισροών θρεπτικών ουσιών που εισέρχονται σε σύστημα καλλιέργειας (κυρίως λιπάσματα) και των εκροών θρεπτικών ουσιών που εξέρχονται από το σύστημα (κυρίως καλλιέργειες και χορτονομή). Πλεόνασμα θρεπτικών ουσιών παρατηρείται όταν τα φυτά δεν απορροφούν όλες τις θρεπτικές ουσίες με αποτέλεσμα τη δυνητική απώλεια προς το περιβάλλον, ενώ το αρνητικό ισοζύγιο υποδηλώνει ότι η εκμετάλλευση του εδάφους παρουσιάζει κίνδυνο απώλειας της γονιμότητάς του. Η Eurostat προώθησε τη χρήση κοινής μεθοδολογίας[16] για τον υπολογισμό των ισοζυγίων θρεπτικών ουσιών, αλλά η μεθοδολογία αυτή δεν χρησιμοποιείται από όλα τα κράτη μέλη, γεγονός που εμποδίζει τη σύγκριση. Επίσης, ορισμένα κράτη μέλη δεν υποβάλλουν στοιχεία για τα ισοζύγια θρεπτικών ουσιών στη Eurostat[17].

Για την ΕΕ-27 και το Ηνωμένο Βασίλειο, μεταξύ των περιόδων αναφοράς 2008-2011 και 2012-2015, το καθαρό ισοζύγιο τόσο του αζώτου όσο και των φωσφορικών αλάτων σε επίπεδο ΕΕ-28 σημείωσαν ελαφρά αύξηση από 31,8 σε 32,5 kg N/ha και από 1,8 σε 2,0 kg P/ha, αντίστοιχα. Για την περίοδο 2016-2019 τα ισοζύγια N είναι υψηλότερα από 100 kg/ha για το Βέλγιο, την Κύπρο, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες. Τα ισοζύγια φωσφορικών αλάτων είναι υψηλότερα από 20 kg/ha για την Ιρλανδία, την Κύπρο και τη Μάλτα. Από το 2008, όσον αφορά τα κράτη μέλη με υψηλό πλεόνασμα θρεπτικών ουσιών, η μόνη μείωση παρατηρήθηκε στη Μάλτα στο ισοζύγιο φωσφορικών αλάτων.

Απόρριψη αζώτου στο περιβάλλον από τη γεωργία[18]

Δυστυχώς, 13 κράτη μέλη δεν υπέβαλαν στοιχεία σχετικά με τη συμβολή της γεωργίας στην απόρριψη αζώτου στο υδάτινο περιβάλλον[19]. Με βάση τα δεδομένα από τα κράτη μέλη που υπέβαλαν στοιχεία, η γεωργία ευθύνεται για ποσοστό από 22 % έως 99 % του συνολικού φορτίου αζώτου στο περιβάλλον, κατά μέσο όρο 77 % και, ως εκ τούτου, αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή. Σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο, η εικόνα που σχηματίζεται είναι άνιση: για τα 14 κράτη μέλη που υπέβαλαν στοιχεία για τις δύο τελευταίες περιόδους αναφοράς, το μέρος της απόρριψης αζώτου που αποδίδεται στη γεωργία μειώθηκε σε έξι κράτη μέλη και αυξήθηκε σε οκτώ κράτη μέλη.

3. ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ

Εμβληματικό επίτευγμα 1 — Πρόγραμμα προβολής για καλύτερη πρόσβαση στα στοιχεία που υποβάλλονται σχετικά με τα νιτρικά ιόντα
Το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Επιτροπής ανέπτυξε διαδικτυακό πρόγραμμα προβολής που επιτρέπει την πρόσβαση στα στοιχεία που υποβάλλονται βάσει της οδηγίας για τη νιτρορύπανση. Είναι προσβάσιμα τα αρχεία περιφερειακών ή ακόμη και μεμονωμένων σταθμών για την ποιότητα των υδάτων, ενώ παρέχονται επίσης στοιχεία για τη γεωργία.

Παρακολούθηση[20]

Η οδηγία για τη νιτρορύπανση απαιτεί από τα κράτη μέλη να καταρτίζουν και να εφαρμόζουν κατάλληλα προγράμματα παρακολούθησης προκειμένου να αξιολογούν

15 Πίνακες 10 έως 17 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.
16 Methodology and Handbook Eurostat/OECD Nutrient Budgets (2013).
17 BE, CY, DK, EL, EST, LT, LU, MT.
18 Πίνακας 18 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.
19 AT, BG, DK, EL, EST, FR, HR, IT, LT, LU, MT, RO.
20 Πίνακες 19 έως 23 και χάρτες 1 έως 5 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

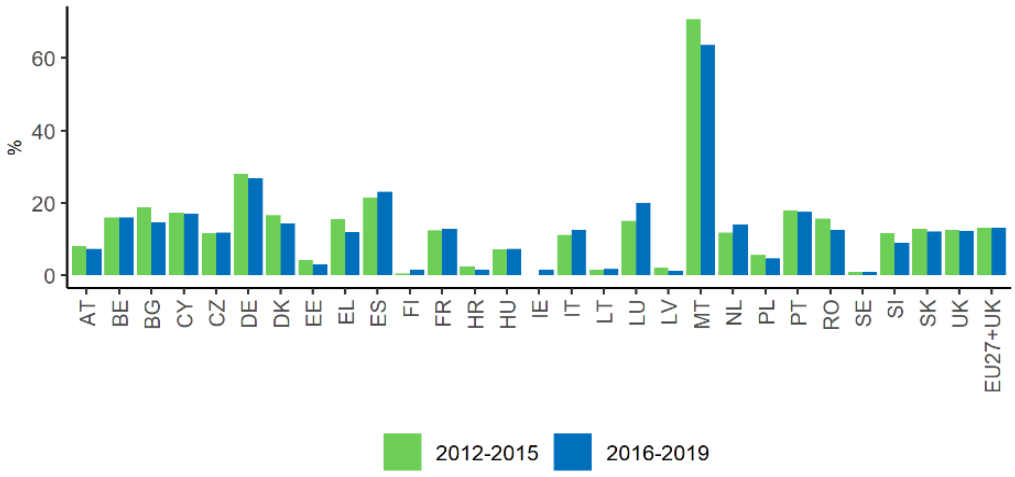
την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων δράσης. Καθορίζει βασικές αρχές και κριτήρια για την παρακολούθηση των υδάτων, αλλά πτυχές όπως η πυκνότητα του δικτύου παρακολούθησης, η σταθερότητα και η συχνότητα της δειγματοληψίας παραμένουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

Για πρώτη φορά, ζητήθηκε από τα κράτη μέλη να υποβάλουν στοιχεία σχετικά με κάθε σταθμό παρακολούθησης που αφαιρέθηκε από το οικείο δίκτυο παρακολούθησης, τον λόγο για τις αφαιρέσεις αυτές και τους εναλλακτικούς σταθμούς που τέθηκαν σε λειτουργία στις περιπτώσεις στις οποίες η ρύπανση ήταν επίμονη. Κατά τις δύο τελευταίες περιόδους αναφοράς, κατέστη δυνατός ο υπολογισμός των τάσεων για το 83 % των σταθμών υπόγειων υδάτων (ωστόσο μόνο το 20 % στη Σουηδία) και το 75 % για τους σταθμούς επιφανειακών υδάτων (ωστόσο λιγότερο από 50 % για την Ελλάδα, την Ουγγαρία, τη Λετονία, τη Μάλτα, τη Σλοβακία και τη Σουηδία).

Όσον αφορά τα αλμυρά ύδατα, εκφράζεται ικανοποίηση για το γεγονός ότι η έντονη μείωση της τάξης του 29 % του συνολικού αριθμού σταθμών παρακολούθησης που σημειώθηκε μεταξύ 2008 και 2015 διορθώθηκε εν μέρει με πρόσθετους σταθμούς. Ωστόσο, δυστυχώς, ο αριθμός των σταθμών παρακολούθησης αλμυρών υδάτων παραμένει σχετικά χαμηλός σε ορισμένα κράτη μέλη[21]. Η παρακολούθηση των αλμυρών υδάτων είναι πολύ σημαντική για την εξακρίβωση της ρύπανσης των θαλάσσιων υδάτων και των επιπτώσεων στη θαλάσσια βιοποικιλότητα.

Υπόγεια ύδατα[22]

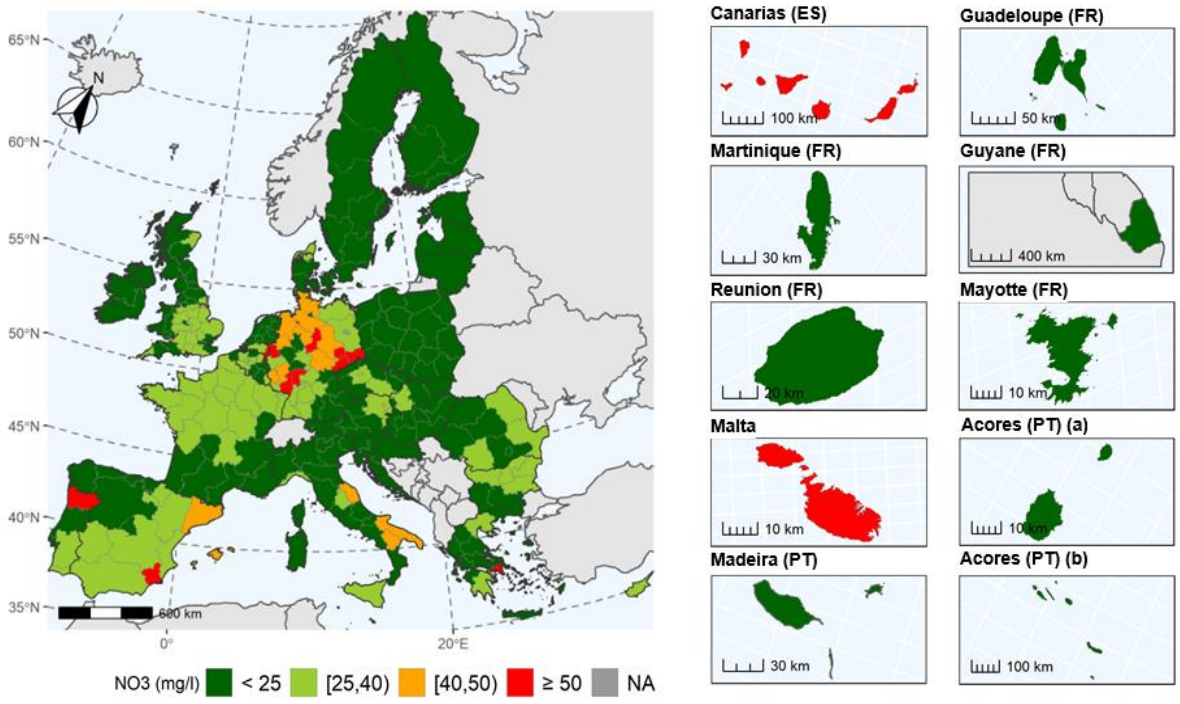
Κατά την περίοδο 2016-2019 το 14,1 % των σταθμών υπόγειων υδάτων εξακολουθούσε να υπερβαίνει κατά μέσο όρο ετησίως τα 50 mg νιτρικών ιόντων ανά λίτρο, κατάσταση συγκρίσιμη με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς κατά την οποία το 13,2 % των σταθμών υπερέβη τα 50 mg/l.

Σχήμα 1: Ποσοστό σταθμών υπόγειων υδάτων που υπερέβησαν τα 50 mg νιτρικών ιόντων ανά λίτρο.

21 FR, HR

22 Πίνακες 24 έως 27, σχήματα 6 έως 9 και χάρτες 6 έως 17 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

Σχήμα 2: Ετήσιες μέσες συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων στα υπόγεια ύδατα σε επίπεδο NUTS2 για την περίοδο αναφοράς 2016-2019

Επιφανειακά ύδατα[23]

Τα νιτρικά ιόντα και ο φώσφορος στα επιφανειακά ύδατα μπορούν να οδηγήσουν σε ευτροφισμό, δηλαδή σε εξάντληση του οξυγόνου λόγω εξάρσεων φυτοπλαγκτού, η οποία επηρεάζει τα οικοσυστήματα γλυκών και θαλάσσιων υδάτων. Ο ευτροφισμός, είτε προκαλείται από νιτρικά ιόντα είτε και από φώσφορο, ενεργοποιεί την υποχρέωση των κρατών μελών να λάβουν διορθωτικά μέτρα για τα σχετικά ύδατα βάσει της οδηγίας[24].

Για την εκτίμηση της τροφικής κατάστασης, η Επιτροπή έχει συστήσει να ακολουθείται η ταξινόμηση του εγγράφου καθοδήγησης σχετικά με τον ευτροφισμό που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή της ΟΠΥ[25], σύσταση που εφαρμόστηκε από την πλειονότητα των κρατών μελών. Ωστόσο, οι παράμετροι που χρησιμοποιήθηκαν για την εκτίμηση αυτή διέφεραν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των κρατών μελών.

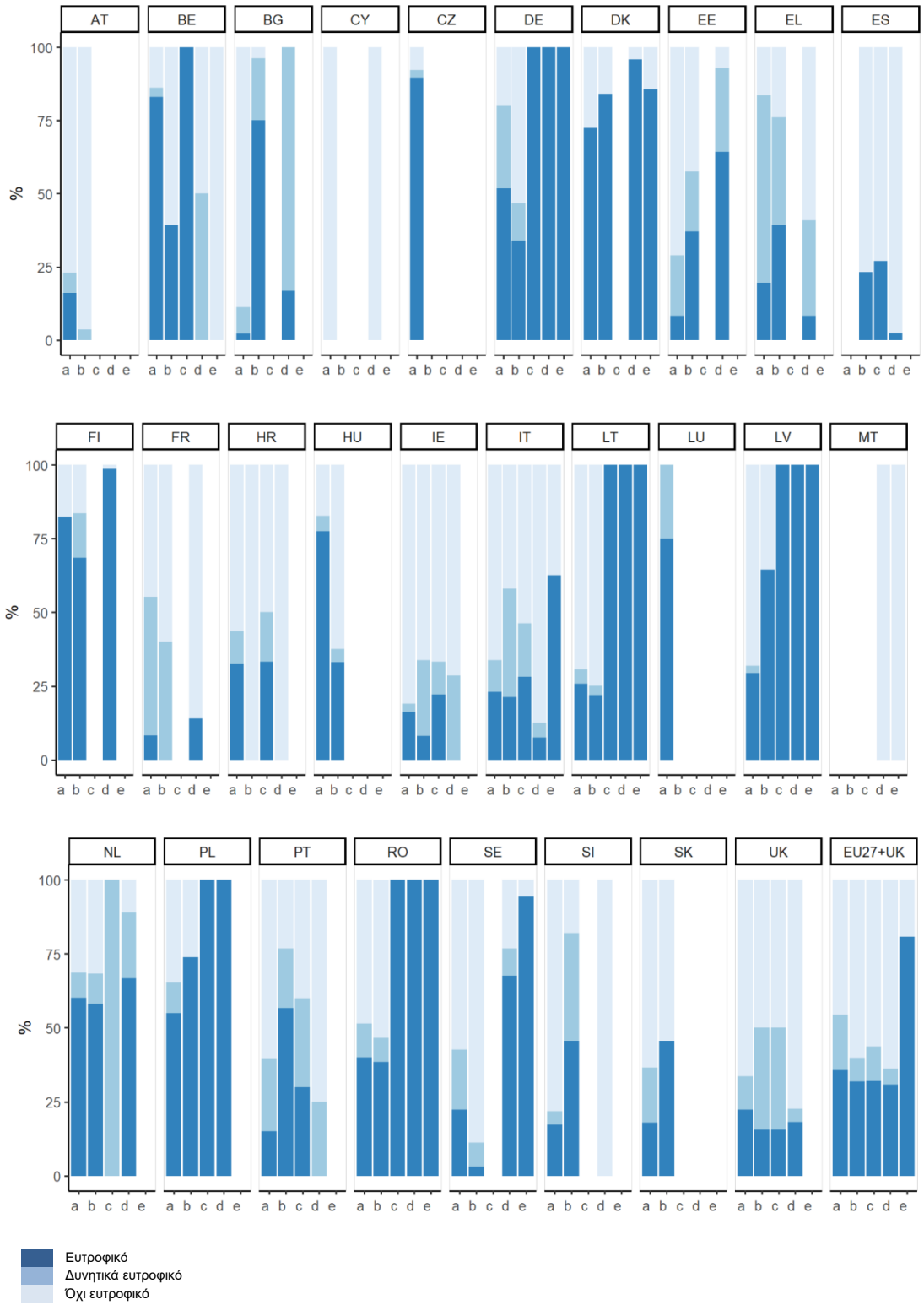
Σε επίπεδο ΕΕ το 36 % των ποταμών και το 32 % των λιμνών, το 31 % των παράκτιων και το 32 % των μεταβατικών υδάτων και το 81 % των θαλάσσιων υδάτων αναφέρθηκαν ως ευτροφικά. Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά τα γλυκά επιφανειακά ύδατα, δυστυχώς, δεν υπάρχουν διαθέσιμες τάσεις σε επίπεδο ΕΕ ούτε για την τροφική κατάσταση, λόγω της έλλειψης δεδομένων και των διαφορών στις

23 Πίνακες 28 έως 44, σχήματα 10 έως 20 και χάρτες 18 έως 43 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

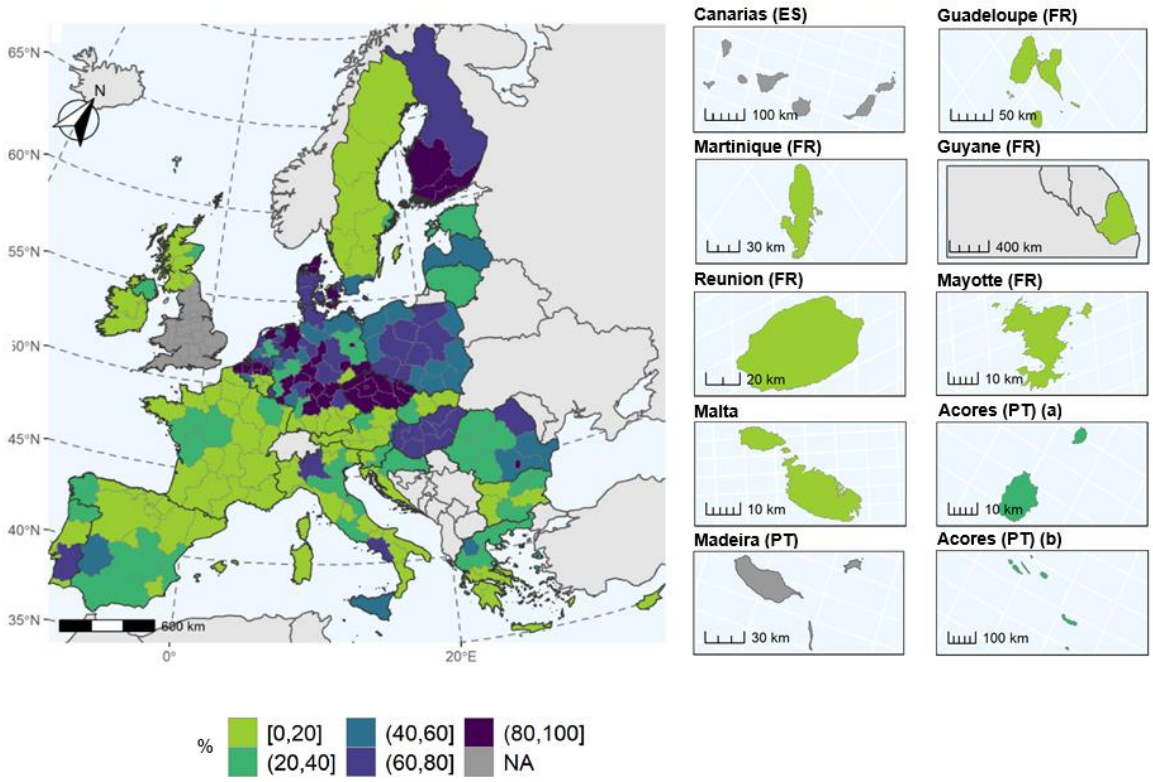
24 Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάνθηκε (C-258/00) ότι ο αποκλεισμός ορισμένων κατηγοριών υδάτων λόγω της υποτιθέμενης πρωταρχικής σημασίας του φωσφόρου στη ρύπανση των εν λόγω υδάτων αυτών είναι ασυμβίβαστος τόσο με την εν γένει οικονομία όσο και με τον σκοπό της οδηγίας.

25 Guidance document on eutrophication assessment in the context of European water policies. Guidance document No 23.

μεθοδολογίες που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για τον ορισμό της τροφικής κατάστασης.

Σχήμα 3: Διάγραμμα συχνότητας της τροφικής κατάστασης ποταμών α), λιμνών β), μεταβατικών υδάτων γ), παράκτιων υδάτων δ) και θαλάσσιων υδάτων ε) κατά την περίοδο αναφοράς 2016-2019.

Σχήμα 4: Ποσοστό σταθμών επιφανειακών υδάτων (όλες οι κατηγορίες) σε ευτροφική κατάσταση σε επίπεδο NUTS2, για την περίοδο αναφοράς 2016-2019

Εμβληματικό επίτευγμα 2: Διάσκεψη «Our Baltic conference»
Λαμβάνοντας υπόψη το ιδιαιτέρως οξύ πρόβλημα ευτροφισμού που πλήττει το 97 % της Βαλτικής Θάλασσας, στις 28 Σεπτεμβρίου 2020 στο πλαίσιο της διάσκεψης για τη Βαλτική «Our Baltic Conference» υπό την αιγίδα του Επιτρόπου Sinkevičius, οι υπουργοί Γεωργίας, Αλιείας και Περιβάλλοντος των κρατών μελών της Βαλτικής Θάλασσας δεσμεύτηκαν, σε κοινή πολιτική δήλωση, να ενισχύσουν τις προσπάθειες για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης στη Βαλτική Θάλασσα μειώνοντας τις βασικές πιέσεις, και ειδικότερα την πίεση που ασκείται από τις θρεπτικές ουσίες.
Στην εν λόγω δήλωση η οδηγία για τη νιτρορύπανση αναφέρεται ως βασικό εργαλείο για την επίτευξη της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης. Καλεί τα κράτη μέλη να αναθεωρήσουν, κατά περίπτωση, τον χαρακτηρισμό των ZEN. Ζητεί επίσης την αναθεώρηση των μέτρων των προγραμμάτων δράσης.

4. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΡΥΠΑΝΘΕΙ[26]

Τα κράτη μέλη πρέπει να εντοπίσουν τις περιοχές που έχουν ρυπανθεί και να τις χαρακτηρίσουν ως ZEN ώστε να εφαρμόσουν υποχρεωτικά μέτρα σε αυτές. Μπορούν, αντί να χαρακτηρίσουν ZEN, να επιλέξουν να εφαρμόσουν το οικείο πρόγραμμα δράσης στο σύνολο της επικράτειάς τους. Η Αυστρία, η Δανία, η Φινλανδία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, η Μάλτα, οι Κάτω Χώρες, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Σλοβενία και το Βέλγιο (μόνο η Φλάνδρα) έχουν ακολουθήσει την προσέγγιση αυτή. Το ίδιο ισχύει και στη Βόρεια Ιρλανδία για το Ηνωμένο Βασίλειο.

Ορισμένα κράτη μέλη χαρακτηρίζουν επίσης πρόσθετους τύπους ζωνών (π.χ. «κομβικά σημεία» ή «κόκκινες περιοχές») με ενισχυμένα μέτρα λόγω τοπικού

[26] Πίνακες 45 και 46 και χάρτες 44 και 45 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

υψηλότερου επιπέδου ρύπανσης ή λόγω της γειτνίασης με σημεία άντλησης πόσιμου νερού. Αυτό μπορεί να συμβαίνει τόσο στα κράτη μέλη που χαρακτηρίζουν ZEN όσο και σε αυτά που εφαρμόζουν την προσέγγιση για το σύνολο της επικράτειας.

Μεταξύ 2012-2015 και 2016-2019 η συνολική έκταση των ZEN (συμπεριλαμβανομένων των κρατών μελών που εφαρμόζουν προσέγγιση για το σύνολο της επικράτειας) αυξήθηκε κατά 14,4 %.

Ωστόσο, από τα δεδομένα για την ποιότητα των υδάτων που υπέβαλαν τα κράτη μέλη προκύπτει ότι υπάρχουν περιοχές με ρύπανση των υδάτων ή δυνητική ρύπανση που δεν περιλαμβάνονται σε ZEN. Η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Ισπανία, η Εσθονία, η Λετονία και η Πορτογαλία έχουν πολύ μεγάλο αριθμό κομβικών σημείων τα οποία δεν περιλαμβάνονται στις ZEN.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, όπως η Βουλγαρία, η Ισπανία, η Ουγγαρία, η Ιταλία και η Σλοβακία, οι ZEN είναι ενίοτε πολύ περιορισμένες περιοχές στις οποίες δεν λαμβάνεται υπόψη ολόκληρη η λεκάνη απορροής, με αποτέλεσμα τον έντονο κατακερματισμό του χαρακτηρισμού και τη μειωμένη αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων δράσης.

Παρά τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία, έχει παρατηρηθεί ότι ο ευτροφισμός δεν λαμβάνεται επαρκώς υπόψη κατά τον προσδιορισμό και τον χαρακτηρισμό περιοχών που έχουν ρυπανθεί. Η Επιτροπή αναμένει από όλα τα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν επειγόντως την αδυναμία αυτή, προκειμένου να διασφαλιστεί ο κατάλληλος και αποτελεσματικός χαρακτηρισμός των ZEN.

5. ΠΟΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

Τα προγράμματα δράσης εφαρμόζονται στο εσωτερικό των ZEN ή στο σύνολο της επικράτειας. Πρέπει να επικαιροποιούνται τουλάχιστον μία φορά κάθε 4 έτη. Πολλά κράτη μέλη έχουν θεσπίσει προγράμματα δράσης και σε περιφερειακό επίπεδο.

Τα μέτρα στα προγράμματα δράσης θα πρέπει να εξασφαλίζουν ισορροπημένη λίπανση, δηλαδή ότι τα λιπάσματα, και ειδικότερα τα αζωτούχα λιπάσματα, χρησιμοποιούνται με την υψηλότερη δυνατή αποδοτικότητα, ελαχιστοποιώντας τις απώλειες νιτρικών ιόντων στο περιβάλλον και μειώνοντας και προλαμβάνοντας με τον τρόπο αυτόν τη ρύπανση. Όλο και περισσότερα κράτη μέλη (17 για την παρούσα περίοδο αναφοράς) περιλαμβάνουν επίσης μέτρα σχετικά με τη λίπανση με φώσφορο, τα οποία είναι απαραίτητα όταν οι απώλειες φωσφόρου οδηγούν σε ευτροφισμό των υδάτων.

Επιστημονικές και τεχνικές συστάσεις για την κατάρτιση προγραμμάτων δράσης διατίθενται στα κράτη μέλη από το 2012 για κάθε είδος μέτρου[27].

Τα περισσότερα κράτη μέλη ενέκριναν νέα ή αναθεωρημένα προγράμματα δράσης κατά την περίοδο αναφοράς 2016-2019. Εξακολουθούν να απαιτούνται επικαιροποιήσεις για το Βέλγιο (Βαλονία), την Κύπρο, τη Φινλανδία και τη Ρουμανία.

Εμβληματικό επίτευγμα 3 — Σύστημα πληροφόρησης σχετικά με το πρόγραμμα δράσης για τη νιτρορύπανση (NAPINFO)

[27] Recommendations for establishing Action Programmes under Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources (2012).

Η Επιτροπή έθεσε στη διάθεση του κοινού μια μοναδική συλλογή όλων των προσεγγίσεων και των μέτρων που έχουν ληφθεί από όλα τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των προγραμμάτων δράσης βάσει της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ[28]. Η εν λόγω πολύ ολοκληρωμένη βάση δεδομένων, η οποία δημιουργήθηκε σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, περιλαμβάνει επίσης ανάλυση των δυνατοτήτων των μέτρων αυτών για την αντιμετώπιση της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες[29].

Από την ανάλυση στην έκθεση του NAPINFO προκύπτει ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των προγραμμάτων δράσης όσον αφορά τα μέτρα που εφαρμόζονται και το επίπεδο φιλοδοξίας τους. Υπάρχει περιθώριο για τα κράτη μέλη να διδαχθούν το ένα από το άλλο, ειδικότερα στις περιπτώσεις που οι συνθήκες μεταξύ περιφερειών είναι παρόμοιες (κλίμα, έδαφος). Η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών που καθίσταται δυνατή με την εν λόγω βάση δεδομένων θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τη βελτιστοποίηση των προγραμμάτων δράσης.

20 κράτη μέλη υπέβαλαν προβλέψεις για την ποιότητα των υδάτων, 9 προέβλεψαν περαιτέρω μείωση των συγκεντρώσεων νιτρικών ιόντων στα υπόγεια και στα επιφανειακά ύδατα, 6 αρνητική τάση και 5 σταθερή κατάσταση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η οδηγία απαιτεί από τα κράτη μέλη να αναλαμβάνουν προληπτική δράση όταν η ποιότητα των υδάτων παραμένει στάσιμη και δεν βελτιώνεται. Η Επιτροπή καλεί όλα τα κράτη μέλη να χρησιμοποιούν και να υποβάλλουν προβλέψεις σχετικά με την ποιότητα των υδάτων, ώστε να προλαμβάνεται δεόντως κάθε κίνδυνος περαιτέρω ρύπανσης των υδάτων.

Τα κράτη μέλη συχνά επισημαίνουν ότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής δυσχεραίνουν την πρόβλεψη της μελλοντικής ποιότητας των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων. Οι απροσδόκητες συνθήκες ξηρασίας σε ολόκληρη την Ευρώπη το 2018 και το 2019 οδήγησαν σε μείωση της απόδοσης των καλλιεργειών, αλλά και σε αύξηση της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες. Η κλιματική αλλαγή έχει επίσης ως αποτέλεσμα να σημειώνονται περίοδοι με έντονα αυξημένες βροχοπτώσεις οι οποίες μπορούν να προκαλέσουν συσσώρευση κορεσμένων από νερό εδαφών, πλημμύρες και υψηλό κίνδυνο απωλειών θρεπτικών ουσιών.

Τα τρέχοντα προγράμματα δράσης ενδέχεται να μην αντιμετωπίζουν επαρκώς τους κινδύνους αυτούς ή ακόμη και να μην είναι αποτελεσματικά για τον περιορισμό των απωλειών θρεπτικών ουσιών κατά τη διάρκεια και έπειτα από ξηρασίες ή πλημμύρες. Η Επιτροπή επιμένει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις προβλέψεις και τους κινδύνους αυτούς κατά την αναθεώρηση των προγραμμάτων δράσης, εφαρμόζοντας την αρχή της προφύλαξης.

6. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΚΟΠΡΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΡΥΠΑΝΘΕΙ

Μία από τις σημαντικότερες διατάξεις της οδηγίας είναι αυτή που προβλέπει ότι στις περιοχές στις οποίες εφαρμόζονται προγράμματα δράσης, οι γεωργοί δεν επιτρέπεται να διασπείρουν στους αγρούς τους περισσότερα από 170 kg αζώτου προερχόμενου από κοπριά ανά εκτάριο ετησίως. Το όριο αυτό ισχύει σε ολόκληρη την ΕΕ, οπουδήποτε τα ύδατα έχουν ήδη ρυπανθεί ή διατρέχουν κίνδυνο ρύπανσης, ανεξάρτητα από τις εδαφοκλιματικές συνθήκες και τις καλλιέργειες.

28 https://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/studies.html.

29 https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/spaces/viewspace.action?key=NAPINFO.

Ωστόσο, οι συνθήκες καλλιέργειας στις ψυχρότερες βόρειες περιοχές ενδέχεται να διαφέρουν από τις ήπιες συνθήκες στις περιοχές του δυτικού Ατλαντικού ή από τις θερμές και ξηρές συνθήκες στη Μεσόγειο. Για τον λόγο αυτόν, η οδηγία για τη νιτρορύπανση προβλέπει τη δυνατότητα εφαρμογής υψηλότερης ποσότητας αζώτου ανά εκτάριο ετησίως. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να τονιστεί ότι οι εν λόγω παρεκκλίσεις μπορούν να χορηγηθούν μόνο υπό την προϋπόθεση ότι οι ποσότητες αυτές δεν παρεμποδίζουν την επίτευξη των στόχων της οδηγίας όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων. Για την παρέκκλιση από το ανώτατο όριο των 170 kg/ha, το κράτος μέλος πρέπει να αιτηθεί παρέκκλιση και να αποδείξει με επιστημονικά στοιχεία ότι για συγκεκριμένες καλλιέργειες, υπό τις συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή, η χρήση υψηλότερων ποσοτήτων δεν θα επηρεάσει με κανέναν τρόπο την ποιότητα των υδάτων.

Η εν λόγω δυνατότητα χρήσης μεγαλύτερης ποσότητας κοπριάς παρέχεται με αποφάσεις της Επιτροπής που προσδιορίζουν τους τύπους γεωργικών εκμεταλλεύσεων και θέτουν αυστηρότερους γεωργοπεριβαλλοντικούς όρους. Οι αποφάσεις αυτές εκδίδονται κατόπιν θετικής γνώμης των κρατών μελών στο πλαίσιο της επιτροπής για τη νιτρορύπανση[30], η οποία επικουρεί την Επιτροπή στην εφαρμογή της οδηγίας.

Κατά την περίοδο αναφοράς, χορηγήθηκαν παρεκκλίσεις στα ακόλουθα κράτη μέλη: Βέλγιο, όσον αφορά την περιφέρεια της Φλάνδρας, Δανία, Ιρλανδία, Ιταλία, όσον αφορά τις περιφέρειες της Λομβαρδίας και του Πιεμόντε (έληξε τον Δεκέμβριο του 2019 και δεν ανανεώθηκε) και Κάτω Χώρες. Όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο, η απόφαση σχετικά με την Αγγλία, τη Σκωτία και την Ουαλία έληξε τον Δεκέμβριο του 2016 και εκδόθηκε νέα απόφαση όσον αφορά τη Βόρεια Ιρλανδία (η οποία ισχύει για ολόκληρη την περίοδο αναφοράς).

7. ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ

Η Επιτροπή βρίσκεται σε συνεχή διάλογο με τα κράτη μέλη για τη διασφάλιση της πλήρους συμμόρφωσης με την οδηγία. Ο διάλογος αυτός επικεντρώνεται στο περιεχόμενο των προγραμμάτων δράσης, στην ανάγκη λήψης πρόσθετων μέτρων, στον χαρακτηρισμό νέων ή αναθεωρημένων ΖΕΝ και στην ενίσχυση της παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή εξετάζει επίσης τις απαιτήσεις όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων βάσει της ΟΠΥ και της ΟΠΘΣ, καθώς και τους κινδύνους εκπομπών αμμωνίας από λιπάσματα, οι οποίοι διέπονται από την οδηγία για τις εθνικές δεσμεύσεις μείωσης των εκπομπών[31].

Κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς, βρίσκονταν σε εξέλιξη 10 διαδικασίες επί παραβάσει κατά κρατών μελών:

– Βέλγιο: Βαλονία σχετικά με το πρόγραμμα δράσης για τη νιτρορύπανση, Φλάνδρα σχετικά με τους όρους για τη χορήγηση παρέκκλισης

– Βουλγαρία (περατώθηκε το 2018)·

– Εσθονία (περατώθηκε το 2017)·

– Γαλλία σχετικά με τον χαρακτηρισμό ΖΕΝ (περατώθηκε το 2019)·

– Γερμανία σχετικά με το πρόγραμμα δράσης·

30 https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C11400/consult?lang=el.

31 Οδηγία (ΕΕ) 2016/2284 σχετικά με τη μείωση των εθνικών εκπομπών ορισμένων ατμοσφαιρικών ρύπων.

– Ελλάδα σχετικά με τον χαρακτηρισμό ΖΕΝ και τα προγράμματα δράσης (περατώθηκε το 2020)·

– Ιταλία σχετικά με τη σταθερότητα του δικτύου παρακολούθησης, τον χαρακτηρισμό ΖΕΝ και τα προγράμματα δράσης·

– Πολωνία σχετικά με τον χαρακτηρισμό ΖΕΝ και τα προγράμματα δράσης (περατώθηκε το 2018)·

– Σλοβακία σχετικά με την παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων και το πρόγραμμα δράσης για τη νιτρορύπανση (περατώθηκε το 2019)· και

– Ισπανία σχετικά με τη σταθερότητα του δικτύου παρακολούθησης, τις ΖΕΝ και τα προγράμματα δράσης για τη νιτρορύπανση.

8. ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η τελευταία μεταρρύθμιση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής προβλέπει εργαλεία για την αντιμετώπιση της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες.

Οι νέοι ενισχυμένοι όροι θέτουν τις υποχρεώσεις για περισσότερο φιλόδοξες και βιώσιμες γεωργικές δεσμεύσεις μέσω των «Καλών Γεωργικών και Περιβαλλοντικών Συνθηκών (ΚΓΠΚ)»[32] και των κανονιστικών απαιτήσεων διαχείρισης (ΚΑΔ), οι οποίες περιλαμβάνουν τη συμμόρφωση με την οδηγία για τη νιτρορύπανση και την ΟΠΥ.

Επιπλέον, τα νέα οικολογικά προγράμματα θα επωφεληθούν από χρηματοδοτική στήριξη για την ανταμοιβή των γεωργών που υιοθετούν ορθές περιβαλλοντικές και κλιματικές πρακτικές οι οποίες υπερβαίνουν τους υποχρεωτικούς όρους βάσης και συμβάλλουν στην εκπλήρωση των φιλοδοξιών της Πράσινης Συμφωνίας.

Στις συστάσεις της για τα στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ, η Επιτροπή ζήτησε να αναληφθεί δράση για την αντιμετώπιση της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες σε 26 κράτη μέλη.

Οι υπηρεσίες παροχής συμβουλών στην εκμετάλλευση θα ενημερώνουν τους γεωργούς σχετικά με την καινοτομία, την έρευνα, τις πρακτικές και τις τεχνολογίες ώστε να διασφαλιστεί, μεταξύ άλλων, η φιλική προς το περιβάλλον γεωργία, συμπεριλαμβανομένης της μείωσης των απωλειών θρεπτικών ουσιών.

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εφαρμογή και η επιβολή της οδηγίας για τη νιτρορύπανση έχουν περιορίσει τις απώλειες θρεπτικών ουσιών από τη γεωργία κατά τα τελευταία 30 έτη. Από τα αποδεικτικά στοιχεία μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι χωρίς την οδηγία τα επίπεδα ρύπανσης των υδάτων στην ΕΕ θα ήταν κατά πολύ υψηλότερα.

Από τα δεδομένα για τη συγκέντρωση νιτρικών ιόντων σε επίπεδο ΕΕ προκύπτει ότι η ποιότητα των υπόγειων υδάτων έχει βελτιωθεί έπειτα από την έκδοση της οδηγίας, ωστόσο περαιτέρω βελτίωση από το 2012 σημειώνεται με πολύ αργούς ρυθμούς. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να ερμηνευθούν ως εκπλήρωση των πρώτων περισσότερο επιτεύξιμων στόχων, ενώ τώρα απαιτούνται πιο εκτεταμένα μέτρα για τη βελτίωση της θετικής τάσης. Σε υψηλό ποσοστό σταθμών παρακολούθησης των υπόγειων υδάτων εξακολουθούν να καταγράφονται επίπεδα που υπερβαίνουν το ανώτατο όριο

[32] Ειδικότερα, η ΚΓΠΚ 4 — Δημιουργία ζωνών ανάσχεσης κατά μήκος υδατορευμάτων.

των 50 mg νιτρικών ιόντων ανά λίτρο στη Μάλτα, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο, στην Ισπανία, στην Πορτογαλία και στο Βέλγιο (περιφέρεια Φλάνδρας).

Η παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων από τα κράτη μέλη έχει βελτιωθεί όσον αφορά την εκτίμηση του ευτροφισμού, καθώς και όσον αφορά τα αλμυρά ύδατα. Ο ευτροφισμός αποτελεί μείζον πρόβλημα για όλους τους τύπους επιφανειακών υδάτων, καθώς τα εσωτερικά, τα μεταβατικά, τα παράκτια και τα θαλάσσια ύδατα εξακολουθούν να πλήττονται σοβαρά. Ορισμένα κράτη μέλη που ξεχωρίζουν λόγω του μεγάλου αριθμού ευτροφικών υδάτων είναι η Τσεχική Δημοκρατία, η Φινλανδία, η Δανία, το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Λετονία και η Πολωνία.

Παρά τις σημαντικές προσπάθειες των περισσότερων κρατών μελών και γεωργών, που σχεδίασαν και εφάρμοσαν, αντίστοιχα, μέτρα για τον μετριασμό των απωλειών νιτρικών ιόντων στα ύδατα, τα δεδομένα για την ποιότητα των υδάτων δείχνουν ότι το επίπεδο εφαρμογής και επιβολής εξακολουθεί να μην επαρκεί για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας, 30 έτη μετά την έκδοσή της και παρά τον ορισμένο βαθμό προόδου που έχει σημειωθεί:

– Ορισμένα κράτη μέλη καταγράφουν κακή ποιότητα των υδάτων σε όλη την επικράτειά τους και συστημικό πρόβλημα όσον αφορά τη διαχείριση των απωλειών θρεπτικών ουσιών από τη γεωργία: Βέλγιο (περιφέρεια Φλάνδρας), Τσεχική Δημοκρατία, Δανία, Γερμανία, Φινλανδία, Ουγγαρία, Λετονία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Πολωνία και Ισπανία.

– Σε ορισμένα κράτη μέλη υπάρχουν κομβικά σημεία στα οποία η ρύπανση δεν αντιμετωπίζεται επαρκώς: Βουλγαρία, Κύπρος, Εσθονία, Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ρουμανία.

Ως εκ τούτου, ορισμένα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν επειγόντως πρόσθετα μέτρα για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας για τη νιτρορύπανση, και συγκεκριμένα το Βέλγιο, η Τσεχική Δημοκρατία, το Λουξεμβούργο, η Ισπανία, οι Κάτω Χώρες και η Γερμανία, που απέχουν περισσότερο από την επίτευξη των στόχων αυτών.

Πιο συγκεκριμένα συμπεράσματα και συστάσεις για κάθε κράτος μέλος παρέχονται στα δελτία ανά χώρα.

Ενώ δεν υπάρχει προθεσμία για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας για τη νιτρορύπανση όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων, οι στόχοι της ΟΠΥ για την καλή οικολογική και χημική κατάσταση θα πρέπει να εκπληρωθούν το αργότερο έως το 2027 και από τις παρατηρούμενες τάσεις όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων προκύπτει ότι κάτι τέτοιο δεν θα επιτευχθεί χωρίς δραστικές αλλαγές στα μέτρα που εφαρμόζονται.

Η Επιτροπή θα ενισχύσει τις δράσεις της για τη βελτίωση της εφαρμογής και της επιβολής της οδηγίας ώστε να ανταποκρίνονται στους στόχους της. Αυτό αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξη μείωσης των απωλειών θρεπτικών ουσιών κατά 50 % έως το 2030, η οποία έχει καθοριστεί στο πλαίσιο της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ.

10. Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Η Επιτροπή θα αναπτύξει το 2022 ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για τη διαχείριση των θρεπτικών ουσιών[33], με βάση το σχέδιο δράσης για μηδενική ρύπανση[34]. Με τον τρόπο αυτό θα συμβάλει στον συντονισμό των προσπαθειών και θα επιδιώξει την αντιμετώπιση της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες στην πηγή, τον προσδιορισμό των μειώσεων του φορτίου θρεπτικών ουσιών που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ σχετικά με τις θρεπτικές ουσίες, την τόνωση των αγορών ασφαλών και βιώσιμων ανακτημένων θρεπτικών ουσιών και την αύξηση της βιωσιμότητας του κτηνοτροφικού τομέα.

Έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος όσον αφορά την ανάπτυξη τεχνολογιών επεξεργασίας κοπριάς. Το ανακτημένο άζωτο που αντικαθιστά τα ανόργανα λιπάσματα μειώνει τις εκπομπές CO_2, ενώ τα ανακτηθέντα φωσφορικά άλατα μειώνουν την εξάρτηση από εισαγόμενο φωσφορίτη και τα εναπομένοντα οργανικά κλάσματα μπορούν να χρησιμοποιούνται σε τοπικούς αγρούς. Ωστόσο, οι πλέον προηγμένες τεχνολογίες δεν χρησιμοποιούνται ακόμη ευρέως ενώ υπάρχουν διάφοροι οικονομικοί φραγμοί που οφείλονται στο υψηλό κόστος αυτών των διαδικασιών, στο κόστος μεταφοράς και στη συχνή ανάγκη πληρωμής των γεωργών για την εφαρμογή των εν λόγω προϊόντων στους αγρούς τους. Επιπλέον, στο μέγιστο επίπεδο αζώτου από κοπριά που μπορεί να διασπείρεται βάσει της οδηγίας για τη νιτρορύπανση συνυπολογίζεται επίσης η κοπριά σε επεξεργασμένη μορφή.

Ο νέος κανονισμός για τα προϊόντα λίπανσης[35] θα επεκτείνει τον Ιούλιο του 2022 το πεδίο εφαρμογής του ισχύοντος κανονισμού για τα λιπάσματα[36] από τα αμιγώς ανόργανα λιπάσματα στα οργανοανόργανα και τα οργανικά λιπάσματα, ανοίγοντας τον δρόμο για την εμπορία αυτών των επεξεργασμένων οργανικών λιπασμάτων στην εσωτερική αγορά της ΕΕ.

Εμβληματικό επίτευγμα 4 — «Ανάκτηση αζώτου από κοπριά» (REcovered Nitrogen from manURE: RENURE)

Το σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία[37] προωθεί την ανακύκλωση θρεπτικών ουσιών από κοπριά και άλλες οργανικές πηγές για την αντικατάσταση των χημικών λιπασμάτων, η παραγωγή των οποίων συνδέεται με μειονεκτήματα διαχείρισης των πόρων όσον αφορά τον φώσφορο[38] ή με περιβαλλοντικές επιπτώσεις όσον αφορά το άζωτο[39].

Ενώ από τη μία πλευρά αυξάνουν τον οργανικό άνθρακα στο έδαφος και τη γονιμότητα του εδάφους, από την άλλη πλευρά τα οργανικά λιπάσματα μπορούν να απελευθερώσουν περισσότερες θρεπτικές ουσίες στο περιβάλλον σε σύγκριση με τα ανόργανα λιπάσματα, με αποτέλεσμα να δημιουργούν μεγαλύτερους κινδύνους ρύπανσης των υδάτων και του αέρα. Ως εκ τούτου, η κύρια πρόκληση είναι η απόκτηση ανακυκλωμένων θρεπτικών ουσιών που ελαχιστοποιούν τις απώλειες στο περιβάλλον.

33 Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα και στρατηγική «Από το αγρόκτημα στο πιάτο».

34 Θα προστεθεί παραπομπή στην ανακοίνωση.

35 Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1009 για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με τη διάθεση προϊόντων λίπανσης της ΕΕ στην αγορά (ΕΕ L 170 της 25.6.2019, σ. 1).

36 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2003/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με τα λιπάσματα.

37 Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Ένα νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία — Για μια πιο καθαρή και πιο ανταγωνιστική Ευρώπη» [COM (2020) 98 final].

38 Ο φώσφορος περιλαμβάνεται στον κατάλογο πρώτων υλών κρίσιμης σημασίας της ΕΕ.

39 Η διεργασία Haber-Bosch που χρησιμοποιείται για την παραγωγή αζωτούχων ανόργανων λιπασμάτων αποτελεί επί του παρόντος έναν από τους μεγαλύτερους παγκοσμίως καταναλωτές ενέργειας και μία από τις μεγαλύτερες πηγές εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, καθώς ευθύνεται για το 1,2 % των παγκόσμιων ανθρωπογενών εκπομπών CO2.

Το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Επιτροπής ολοκλήρωσε μελέτη[40] σχετικά με την ανάκτηση αζώτου από κοπριά και πρότεινε κριτήρια για την ασφαλή χρήση του πάνω από το όριο που καθορίζεται στην οδηγία για τη νιτρορύπανση με παρόμοιο τρόπο όπως ένα μη οργανικό λίπασμα. Τα εν λόγω υλικά ονομάζονται RENURE, και η ονομασία προέρχεται από τη φράση «REcovered Nitrogen from manURE» (ανακτημένο άζωτο από κοπριά). Η Επιτροπή εξετάζει επί του παρόντος τις επιλογές για την εφαρμογή αυτού του κριτηρίου εντός του ισχύοντος νομικού πλαισίου.

Χρηματοδότηση μπορεί να διατεθεί από την ΚΓΠ, από κρατικές ενισχύσεις και από το Interreg[41], αλλά και μέσω των στοιχείων της πράσινης μετάβασης στο πλαίσιο των εθνικών σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, με αιτιολόγηση του τρόπου με τον οποίο συμβάλλουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων που έχουν τεθεί σε επίπεδο ΕΕ[42].

Το πρόγραμμα έρευνας και καινοτομίας της ΕΕ «Ορίζων 2020»[43] έχει επενδύσει σε πολυάριθμα έργα[44] για την αντιμετώπιση της διαχείρισης των θρεπτικών ουσιών, τα οποία παράγουν και αξιοποιούν επί του παρόντος τα αποτελέσματα και τις καινοτομίες τους. Το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη»[45] θα παράσχει επίσης χρηματοδοτική στήριξη για έρευνα και καινοτομία στον τομέα των ολοκληρωμένων προσεγγίσεων για τη διαχείριση και την ανάκτηση θρεπτικών ουσιών, καθώς και για την προστασία των υδάτων.

Παρά την εξέταση ανάληψης νέων πρωτοβουλιών και τη διάθεση χρηματοδότησης, οι πρώτες αναγκαίες δράσεις για την αντιμετώπιση και την πρόληψη της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες από τη γεωργία πρέπει να αναληφθούν μέσω υψηλότερου επιπέδου συμμόρφωσης με την οδηγία για τη νιτρορύπανση. Αυτό συνάδει με τις αρχές της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, καθώς και της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», που κατοχυρώνονται στη Συνθήκη της ΕΕ[46].

40 Μελέτη με τίτλο «Technical proposals for the safe use of processed manure above the threshold established for Nitrate Vulnerable Zones by the Directive», JRC (2020).

41 https://www.interregeurope.eu/

42 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en

43 https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020

44 https://cordis.europa.eu/

45 https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_el

46 Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 191.